

İZMİR KIYILARININ KIYIMI

Tahir ÖNGÜR
tahirongur@gmail.com

Kıyı, doğal yaşamın geçişli bir kuşağıdır. İki yanındaki, karada ve denizdeki yaşam sisteminin bulunduğu, alış veriş yaptığı, birbirini desteklediği bir kuşak. Bu kuşaktaki her süreç, geçmişten bugüne jeoloji etken ve süreçleri ile yönlendirilir. Genç kıyı çökellerindeki konsolidasyon ve oturma süreçleri; kıyı akiferlerindeki tuzlanma; buralarda aşırı yeraltısuyu çekimi nedeni ile tetiklenen gerilemeler; kumsal oluşum ve sürekliliğini sağlayan aşınma, taşınma, kıyıya besleme, akıntı ve dalgalarla yayılma ve bunların üzerinde kıyı yapılarının etkileri; kıyının kara tarafının, denizin kıyı kuşağına olan besleyici etkisi; deniz tabanının doğal dengesine müdahalelerin deniz tabanı heyelanları ve bunların da kıyılara tsunami olarak geri dönmesi olasılığı; büyük akarsuların suyunun denize ulaşmadan tüketilmesinin, kıyı ve deniz tabanındaki tortullaşmayı önlemesinin sonuçları; deniz kıyı kuşağındaki akıntı düzeninin kıyı kuşağının düzeni ve yaşamın sürdürülmesi üzerindeki etkilerinin yoğunlaşan deniz trafiği ile zedelenmesi; vö.

Doğayı, doğal süreçleri, jeolojik koşul ve süreçleri göz önüne almadan kıyılar yönetilemez. Ancak, tüketilebilir, yok edilebilir.

İZMİR KIYILARINDA YAŞAM VARDI, BİRAZ KALDI, ONDAN UZAK DURUN

Kıyı Kuşağı Canlıdır

Kıyı doğal yaşamın geçişli bir kuşağıdır. İki yanındaki yaşam sisteminin bulunduğu, alış veriş yaptığı, birbirini desteklediği bir kuşak.

Kumsal kuşağı, dar ya da geniş olsun iki yanındaki canlıları birbirinden koruyan bir kuşaktır. Akarsuların karadan taşıdığı aşırı tuzlu akıntılar ve dalgalarla düzenlenmiş bir eseridir.

İzmir kıyı zengini, bunun için çok değerli ve bunun için ilgi görüyor.

Kıyıların doğru yönetilmesi de bu açıdan önem taşıyor.

Kıyıların kötü yönetilmesi de bu nedenle bir yıkım sürecine dönüştü, dönüşüyor.

Akarsuların Doğal Akış Düzeni İle Oynanmamalıdır

Kıyıya erişen akarsuların üzerinde yapılan barajlarda tutulup bekletilen akarsuyun taşımakta olduğu katı gereç, oksijen ya da tek ya da çok hücreli canlılar artık denize erişemez; ya da aşırı bir hırsıyla sulama için tüketilir de denize ulaşması engellenirse bu su, kumsallar, kum barları varlığını sürdüremez, yaşamsal işlevlerini de sürdüremez. Aynı, Dikili'nin kuzeyinde Altınova kıyısında; aynı, Bakırçay Deltası'nda; aynı, Gediz Deltası'nda; aynı, Efes kıyılarında, Büyük Menderes Deltası'nda olduğu gibi.

Kumsalları Biz Şekillendiremeyiz

Kıyıda kum hareketleri özel çıkarlar doğrultusunda yönetilmeye, sıradan kıyı yapılarıyla kumu bir yerlerde çoğaltılmaya kalkıldığında kumsalın bütünlüğü bozulur, aradaki kuşaklarda

kıyının karaya doğru ilerlemesine, aşınmanın başlayıp hızlanmasına ve kıyı ekosisteminin yıkılmasına neden olunur. Kuzeyden güneye bütün İzmir kıyılarında olduğu gibi.

Denizdeki Yaşam, Kıyı ve Karadaki Doğal Koşullarla Birlikte Gelişmiştir

Karadan denize ulaşan akarsuların miktarı ne kadar azalırsa, o suyun taşıdığı ve denizin kıyı kuşağında yaşayan bütün canlıların, deniz tabanı bitki varlığının da, su içindeki alglerin de, balıklara varacak kadar bütün sucul canlıların da beslenmesi o kadar aksar. Üreme koşulları alt üst olur, gelişmeleri zayıflar. Tükenir ya da oradan göçerler. Gediz Deltası'nın kıyılarındaki sulak alanlarda ve kıyı ötesindeki, bizim ancak fark edebildiğimiz balık varlığında olduğu gibi.

Ender Rastlanan Bazı Delta ve Sulak Kıyı Kuşakları Deniz Yaşamının Doğumevidir

Bakırçay Deltası'nda, hemen güneyinde Şakran-Aliğa arasında kıyıdaki sazlıklar, göller ve bataklık belki de bütün Orta Ege sucul yaşamının yumurtlama ve çoğalma yeri. Kamyonlar park etsin, hafriyatçılar kazı artıklarını uzağa taşımasın, bir de kahvehane yapalım diye buraları doldurduğunda milyonlarca sucul canlının yaşamının sürdürülebilirliği ortadan kaldırılıyor. Bu canlılığa, bu kıyı kuşağındaki az rastlanır zenginliklerden olan sulak alanlar, ıslak düzlükler, bataklıklar ve sazlıkların üzerine yapacağımız dolgular daha da ağır bir darbe indirir. Aliğa'nın kuzeyinde Çaltan kıyılarında ya da K Ege Limanı yapma sevdanızla Çandarlı'da Bakırçay Deltası kıyılarında olduğu gibi. Bütün Ege kıyılarında olduğu gibi.

Deniz Trafiği Bu Sürecin Dışında Değildir

Limanlar ve buraları kullanan deniz taşıtları, o kesimdeki akıntıları, balık göçlerini, yumurtlama alışkanlıklarını, deniz suyunun tuzluluk dağılımını, deniz suyunun temizliğini ve dip tortullarının oluşum ve işlevselliğini yöneten doğal süreçleri alt üst eder. Aynı bugünlerde Çandarlı Deltası kıyısına kurulan ve Yunanistan'daki Pire Limanı ile yarışabilirliğinden başka bir şeyle övünemeyen Çandarlı Limanı gibi. Foça'dan kuzeyde artık balık yok. Kurtulabilen sucul canlılar göçtü. Bütün İzmir kıyıları böyle.

Kıyıya Yakın Yeraltısuyu Akiferleri ile Deniz Alışveriş İçindedir, Engellenemez

Doğanın kıyıya yakın yeraltısuyu akiferlerinden aşırı yeraltısuyu çekimine de yanıtları olur. Sizin denize salmadığınız sudan eksilen, kıyı akiferlerine denizden girer ve yeraltısuyunuzun bir bölümü tuzlanır artık. Aynı, Gediz ya da Küçük Menderes Deltalarımızın kıyı kuşaklarında olduğu gibi.

Deniz Tabanı ve Kıyı Kuşağındaki Zemin Koşulları Netamelidir

Bu deltaların kıyıya yakın kesimlerindeki kalınlığı yüzlerce metreyi bulan, henüz sıkışmamış zemin kesitinin üzerine kentsel yerleşimler (Bostanlı'da olduğu gibi), sanayi siteleri (ÇAOSB'nde olduğu gibi), depolama tesisleri (Çandarlı Limanı'nda olduğu ve olacağı gibi) yapılırsa, bu ek yükler altında, kalın zemin kesitinin gözenek suyu basıncı artar, su uzaklaşırken gözenek hacimleri azalır, zemin sıkışır ve yeryüzünde metrelerce oturmalar, dengede dururken sıkışmalar olur. Şaşar, nedenini araştırırsınız. Bu, aşırı yeraltısuyu tüketilip, su düzeyleri düşürülerek te becerilebilir!

Kıyı Koşullarını Yönetmek Çok Zordur, Değiştirmek İse Yıkıcı

Karadan denize organik madde, oksijen, vb yaşam kaynaklarını taşıyan yalnızca büyük akarsular olmadığı için, kıyıya yapılacak her rıhtım, her “sahil sitesi”, her sahil yolu, doğal kıyının her santimetresinden denize erişen besleyicileri kısıtlayan; denize boşalan her kentsel yağmur suyu ya da kanalizasyon drenaj hattı da denizel yaşamı yıkan biçimde bunu dejenere eden birer müdahale olarak, sonuçlarına katlanılması gereken müdahalelerdir. Aynı, bütün Çeşme Yarımadası kıyılarında olduğu gibi. Aynı, Seferihisar, Ürkmez kıyılarında olduğu gibi.

Deniz Tabanıyla Oynamak Cılgınlıktır, Bunun Mühendisliği Olmaz

Deniz tabanında yapılacak her kazı, hele İzmir Körfezi gibi çöküntü havzalarında birikmiş kalın, ince daneli ve gevşek çökellerle dolu havzalarda yapılırsa, mühendislik hesaplarıyla duraylı tutulamayacak şevlere neden olunur. Durağan koşullarda dengede durur görünürken, sıradan bir depremde bile bu şevler heyelanlanıp çamur akıntıları üretilir. Varsın bunun için harcanan para boşuna gitsin; ama, bunun su kütlelerine yapacağı itki ile karşı kıyıya küçük-büyük bir tsunami şeklinde ulaşmasından görülecek zararların hesabı şev tasarımı yapan mühendislere sorulmamalı.

İzmir İç Körfezi’nde Alsancak Limanı’na ulaşımı kolaylaştırmak ve çekici kılmak için yapılması tasarlanan iki büyük kanal Liman büyürse istihdam artar avutmasıyla geçirilemeyecek bir gözü karalık olur. Deniz tabanındaki o çökeller doğal kökenli olduğu kadar beslenme alanındaki sanayiden, geçen gemilerden, kentsel atıklardan, ve benzerlerinden gelen giderilemez kirlilikleri de kapsıyor. Onu kazınca bir yerde suyla yıkayıp tuzunu almak ve kurutup Çiğli Dalyan’da, kurutulup yok edilmiş olan gölü yeniden canlandırmak için seddeler adalar yapmak ve göçmen kuşlar yeniden İzmir’e uğrar denmesine kibar bir yakıştırma yapmak olanaksız.

Düşünün, neden Romalılar kentlerini denizi gören tepelere, neden Osmanlılar dağ eteklerine yapmışlardı.

SONUÇ

Yapılacak bütün büyük deniz yapıları, kıyı önünde deniz kuşağındaki doğal akıntı düzenini bozar. Hele bunların kışkırtacağı deniz trafiği o akıntıları terslendirmenin dışında aşırı kirlilik yükünün de istemediğiniz başka kıyılara bulaşmasına neden olur. Aliğa ve Nemrut Körfezi ile Orta Ege kıyılarının bütününün bu nedenle kavgası izlemeye değer.

Aklınızdan çıkarın,

- Karaburun Yarımadasını bir kanalla kesmeyi;
- Efes Limanı’nı;
- Vazgeçin Çandarlı Limanı’ndan;
- Aliğa ve Nemrut Körfezi çevresine daha fazla deniz trafiği yükü, daha fazla kirlilik, daha fazla yıkım getirecek yeni kömür santrallerini unutun;
- İzmir Körfezi tabanına el değmeyin;
- Yeni yerleşimleri kıyıdan uzak tutun.
- Tüp geçişten, İnciraltı-Çiğli Viyadüğü’nden, Alsancak ve İnciraltı Projelerinizden vaz geçin.

Depremi düşünün, yaşamı düşünün, İzmir’i düşünün.

Gidip İzmit Körfezi ve kentine bakın.

Doğa ile baş edemezsiniz.

Mühendisliği doğal dengeyi yıkmada değil, korumada kullanın.